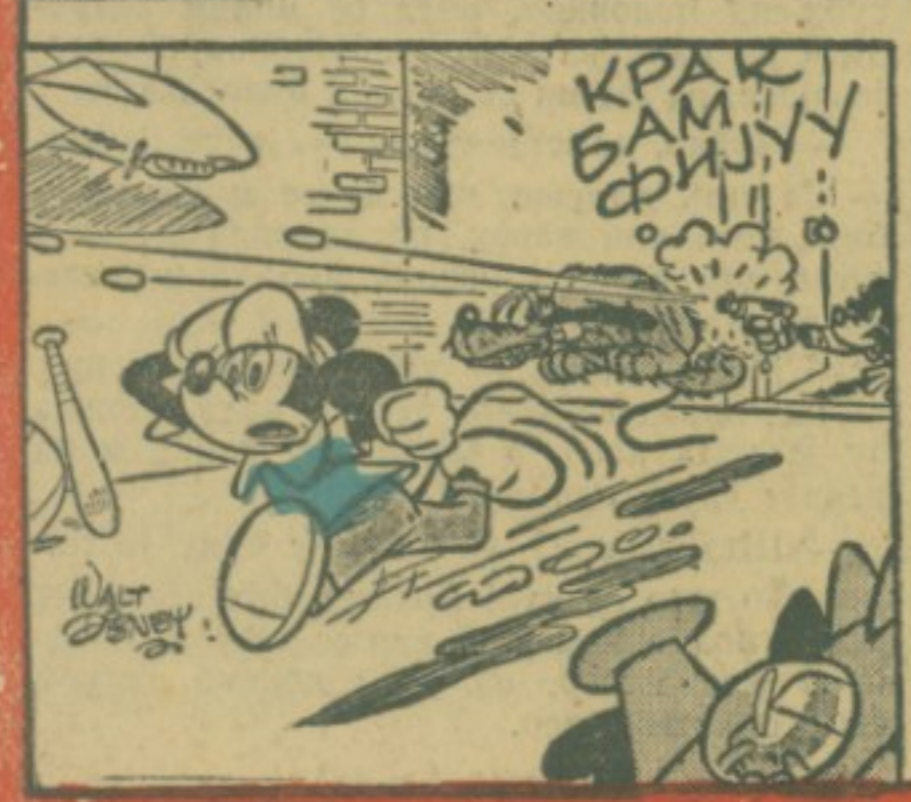
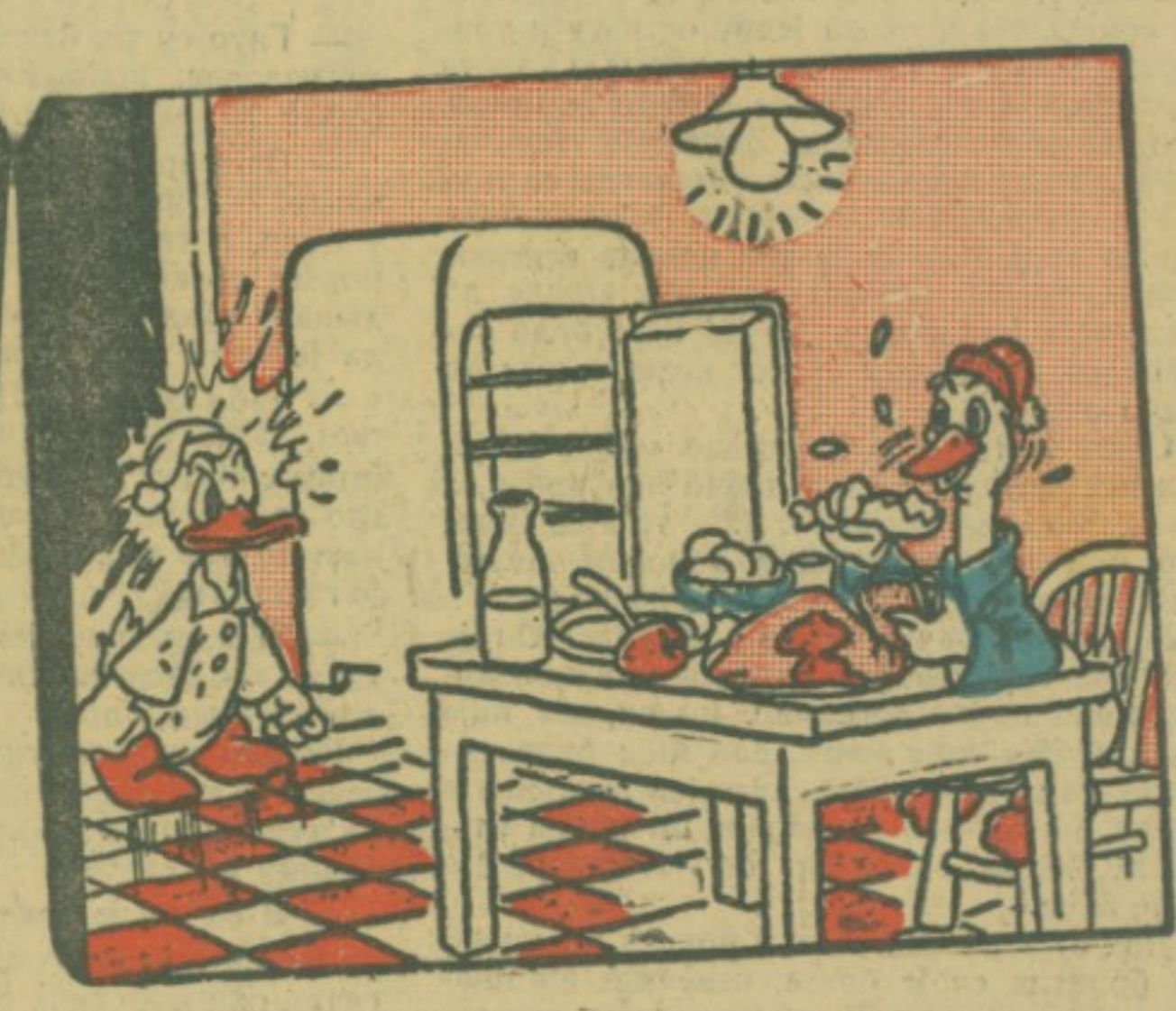
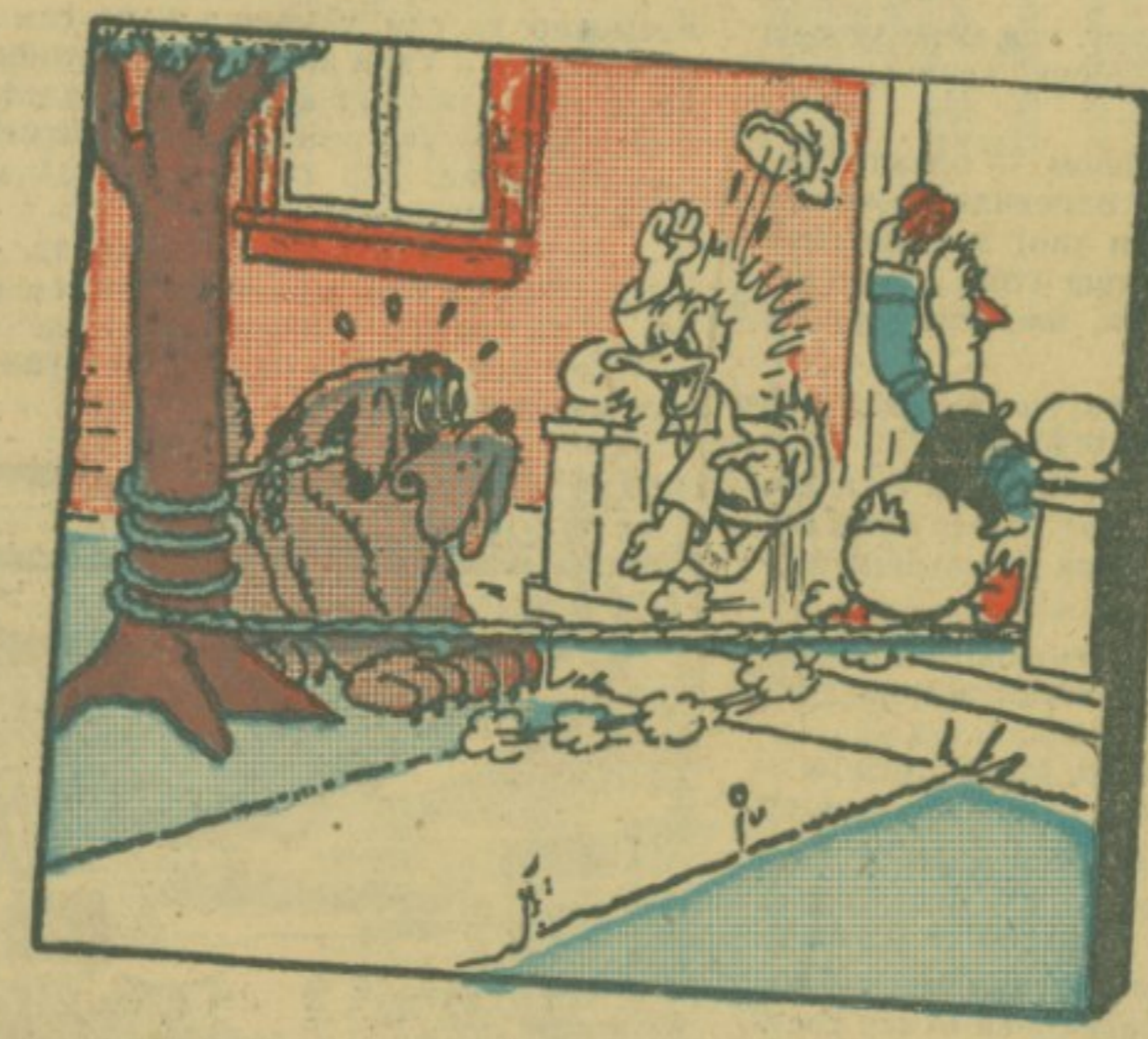
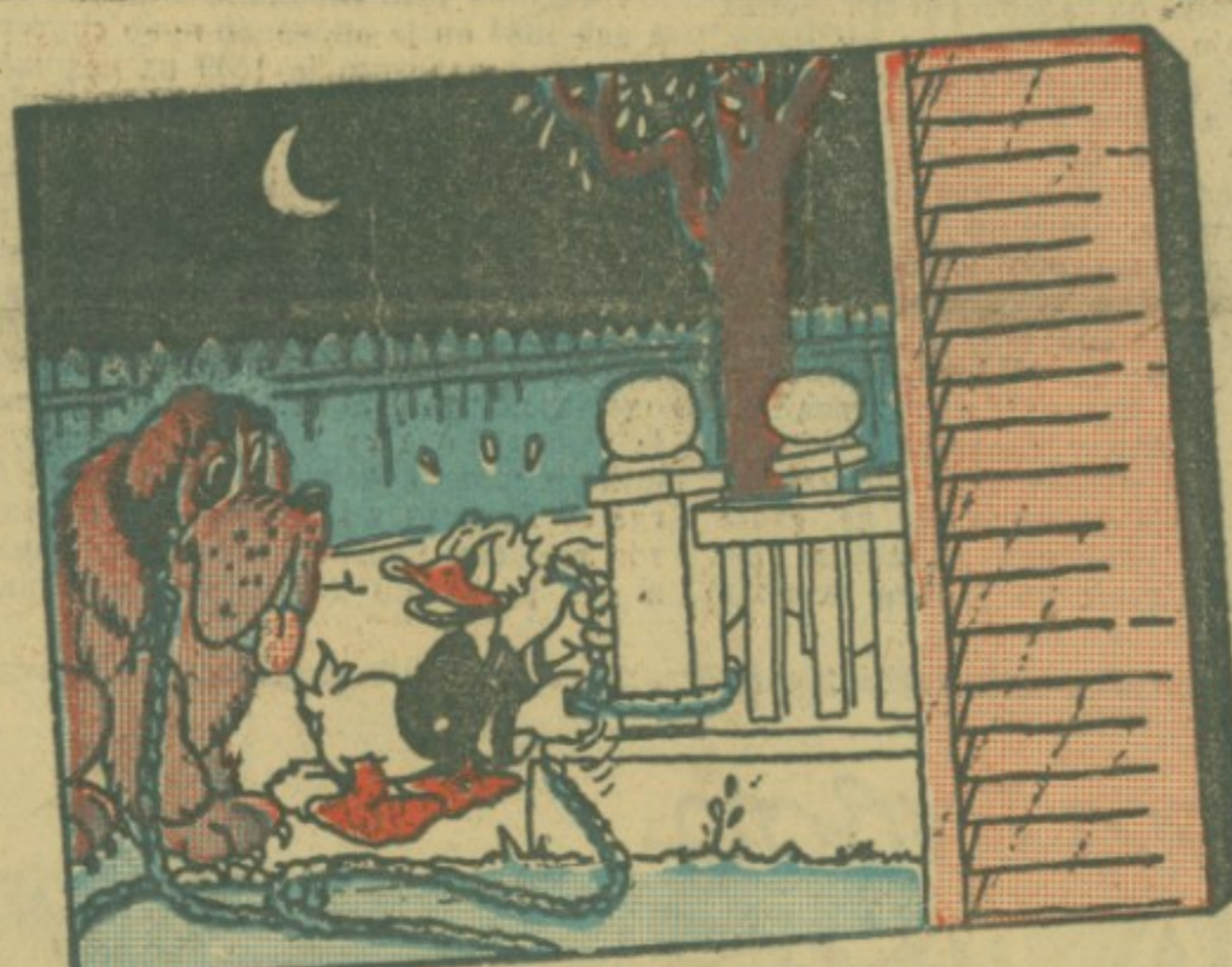

Повратак

И ВОРВА С ДВОЈНИКОМ

16

Калвоштро

Пред крчком код „Првеног лава“ у Стразбуру тиска се тог поподневца 1783 године гомила радозна лаца. Кроз пригушен жагор чуло се само једно име: Калвоштро. Да ли ће им успети да макар за тренутак виде најтајанственијег човека Европе, тог алхемичара, мафионичара и „великог мајстора црне мађије“, пред којим су чак и владари дрхтали?

Причало се, обично шепотом, да је гроф Калвоштро открио „камен мудрости“, води-

патуљак родом из Португалије за кога се говорило да је необично вешт алхемичар и више чудно одевених помоћника.

Лекари су били запрепашћени. Калвоштро! Зар једног тешког болесника поверити варалици Калвоштру? И док су се они згражали, достојанствени Калвоштро, чије су очи биле полускривене тешким

вечерас десет капи и исто толико следећих пет ноћи. Сутира неш устати из постеље, а прекосутра неш кренути за Версај, где се твој долазак очекује.

★

Човек који је у историји познат као гроф Калвоштро родио се као сиромашни Бузепе Балсамо у Палерму, на Сицилији, 1743 године. Бистар, тврдоглав, неукротив, необично самопоуздан, био је страх и трепет не само за своје вршњаке, већ и за читаву околину. У дванаестој години био је примљен у један семинаријум, али је убрзо побегао из њега после батина којима су га казнили због неког преступа. Тиме се завршило његово школовање. Неколико година касније постао је шегрт код једног апотекара. Мада се сав његов посао састојао у прању бочица и теги, он је доцније умео богато да искористи све оно што је научно код старог апотекара. Ни ту није дуго остао. У деветнаестој години организовао је трагање за тобожњим законаним благом, преваривши притом неколико лаковерних људи који су новчано помогли тај његов подухват. Затим је фалсификовао један тестамент и, да не би пао властима у руке, побегао у Рим.

Учио сам на двору великог мајстора малтешких витезова, — тврдио је он касније — и помогао му да реши тајну претварања обичних метала у злато. Разуме се да то није било тачно. Уствари, он је за то време безбрижно живео у Риму од лаковерности оних који су веровали да им његове водиче могу донети срећу у љубави и пословима. Године 1769 оженио се Лоренцом Фелићани, ћерком једног занатлије. Лоренца је била славољубива као и Бузепе, лакоумна и жељна новца. До њега је долазила прилично лако, такође захваљујући сујеверју других: прорицала им је судбину гледајући у длан. После годину дана честити занатлија истерао је из своје куће овај пар варалица. За њих двоје то је био почетак

новог живота, пуног авантура и успеха.

Најпре у разним градовима Италије, а затим у Марсеју, Мадриду, Лисабону и престоницама многих европских земаља, Бузепе је наставио да продаје своје водиче које доноси лепоту, љубав, углед и успех и да на хиљаду других начина вара лаковерне људе. Лоренца му је била изврстан помоћник, а њена лепота служила му је истовремено као реклама и као мамац. У Шпанији им је пошло за руком да фалсификују огромну своту новца, да га протуре и да не буду ухаћени. Били су сад богати и преконоћ ишчаурили су се у грофа Александра Калвоштра и грофицу Серафиму. Али, њему ни то није било довољно, па је називу грофа додао нове титуле: пастирак господара Меке, усвојени син последњег краља од Требизонда, омиљени ученик мудрог Алоттаса.

Окићени свим тим звучним титулама, гроф Калвоштро и његова жена нашла су се 1776 године у Лондону, где је у то време мистичизам цветао као никад раније. Бољу срећу нису могли наћи. Људи су били спремни да поверују у све што им се каже и да се предаду у руке сваком оном ко је био довољно вешт да

својим мафионичарским и алхемичарским триковима начини на њих некакав утисак. Калвоштро је отворио праву ординацију у којој је „изабранима“ — а таквих је било много — одавао своје тајне: како да „вином из Египта“ продуже живот и како да остану млади. Људи су веровали вештом варалици, који је своје пацијенте примао огрнут дугачком тогом од црне свиле, по којој су били извесени неки неразумљиви знаци и симболи и с турбаном боје злата на глави. Име грофа Калвоштра изговорано је са страхом и поштовањем, а богати аристократи окупували су се око њега да би у замену за злато повратили младост и изгубљено здравље.

Лажни гроф није увек варао своје поштоваоце. Многима је он помогао, јер се уствари не гово „враћање младости“ састојало у смидању сувшиног сала помоћу нарочите дијете. Његовом успеху не треба се чудити. Јер, код њега су обично долазили људи и жене размажени животом у изобиљу и уображени болесници, које је он, захваљујући својој сугестивној моћи, лако „лечио“ од болести од којих уствари никад нису ни боловали. Но, Калвоштро није жео само успехе. Позивајући се на

своју „видовитост“, он је тврдио да може да одреди тачно место где се налази какво законано благо. Више на једном догодило се да избије на јавност да је благо које је он својом тобожњом видовитошћу открио неколико дана пре тога он својеручно закопао.

Пад грофа Калвоштра био је исто толико брз као и његов успон. Године 1785 Калвоштро се нашао у Паризу, баш у време кад је избила позната афера „Краљичин бердан“. Иако умешан у њу, успео је да се одбрани, али је убрзо после тога, због неке друге кривце, доспео у Бастиљу. Његова слава почела је да тамни и после пуштања из затвора морао је, по наређењу полиције, да напусти Француску. Сећајући се својих успеха у Енглеској, он одлази у Лондон. Међутим, ни тамо није боље прошао, јер су властима стале да пристижу тужбе против њега. Опет се нашао у затвору, но како су се многе његове жртве стиделе да јавно признају своју глупост и лаковерност, био је луштен на слободу. Од старе славе није остало ни трага.

Најзад, материјално потпуно пропади, лажни гроф и грофица вратили су се у Рим и зачукали на врата њеног оца. Али, убрзо по доласку, оптужујући их као јеретике, затворила их је папска полиција. „Грофица“ је из затвора отпућена у манастир, где је умрла 1794 године. А Калвоштро је последње године свог живота провео у ланцима, прикован за зид у једној од подземних тврђава Сан Лео. Умро је годину дана после своје жене.

О бурном животу алхемичара, мафионичара и ислетеља Александра Калвоштра стале су после његове смрти да се испредају многе, често зротиворне, легенде. И док су га једни славили као човека одареног натприродним моћима, други су га називали обичним варалицом, који је вешто умео да искористи сва сујеверја и лаковерност других. Историјарима су, пак, његови доживљаји послужили да у потпуности своју слику о времену и друштву у коме је живео, а Александру Дими да напише свој познати роман „Успомене једног лекара“.

цу лепоте и еликсир вечне младости. Он је у савезу са ђаволом и може материју да учини невидљивом.

Гроф Калвоштро допутовао је у Стразбур на позив кардинала Роана, чији је нећак био на смрти. Лечили су га најпознатији лекари Француске, а кад су они дигли руке, кардинал је наредио да позову великог врача Калвоштра. У Калвоштрову пратњи налазило се, поред његове жене, осам људи одевених у одежде свештеника старе египатске бојине Изиде, један наказан

капцима, а прсти пуни блиставог прстења, пришао је болеснику и лагано стао да му трља чело. За то време двојица његових „свештеника“ стајали су непомићно у једном углу и погнутих глава мрмљали нешто на неком непознатом језику. Наједном, Калвоштро се усправио и повикао:

— Принце од Субиза, ти нећеш умрети! Погледај ме!

Болесник је с напором покренуо главу и загледао се у његове црне, сјајне очи.

— Ја стојим пред тобом. Ја, који имам 325 година. И ти можеш толико да живиш. Али, мораш ме без поговора слушати. Ево ти овај лек. Узми

Проналасак вештачке свиле

Велики француски научник Пастер имао је доста ученика, а многи од њих били су и млади Илер д'Шардоне (1839—1924). Дужност Шардонеа била је да студира болест свилене бубе, Радећи на том корисном послу Шардоне је бивао сваког дана све више очаран оном чудесном способношћу свилне бубе која је дуод лист, своју храну, претварала у svilу. Једнога дана дошао је на идеју да и сам покуша да механичким путем створи оно што је радила свилена буба.

Године 1878 Шардоне је почео да проучава свилену бубу, а већ 1884 он је произвео прво синтетично ткиво. Први успели производ изложио је 1889 на изложби у Паризу. Две године доцније он подиже у Безансону фабрику вештачке свиле. То је заправо била прва фабрика ове врсте у свету. Овај производ заинтересовао је и друге научнике света, па су многи усавршавали начин израде. У прво време највећи успех постигли су Енглези Чарлс Кроз и Едвард Беван и то 1892 године, а доцније Француз Деспес. Када се појавила на тржишту, вештачка свила је издржала борбу са својим такмацима правом свилом, вуном и памуком. Потрошачи су увидели да се од ње могу правити веома елегантне и лепе хаљине, а што је важније оне су биле и јевтиније. Занимљиво је да је вештачка свила пренесена из Европе у Америку тек 1910 године, где су Енглези у Пенсилванији отворили и прву фабрику. Од тог времена употреба вештачке свиле постала је све већа и она је знатно допринела да оживи текстилна индустрија.

— Наравно, — одговори бакалар, — Е, онда сам ја срећан што нисам тако скројен. Кад о свему добро размислим, изгледа ми да си и ти исто онаква будала као онај делфин.

— Јасно је да се не можемо споразумети, — рече бакалар. — То, уосталом, није нимало чудно. Луд сам ја што уопште с тобом разговарам...

И он удари снажно репом, па у истом тренутку ишчезе.

— Баво би га знао шта тај све не уображава, — промрмља љутито Јастиг, извлачећи се испод камена.

— Да, тако је то на свету, — уздахну црв.

— Ко је то?... Ах, то си ти, мој добри црвићу. Како ми живиш?

— Па, није лоше... Песка има увек доста, а ко много не пробира увек ће ту наћи штогод за своју гушу. Љутим се само што сам изгубио свој стражњи део.

— Па шта радиш без њега?

— Ето, помажем се како знам и умем. — А би ли ми могао рећи како се то догодило?

— Кад бих ја то знао! Мени је сад најважније да нађем своју другу половину. — Па и да је нађеш, шта би с њом радио? — упита у чуду Јастиг.

— Ала си ти неки чудан створ! Зар не знаш то? Срстао бих једноставно с њом, шта бих друго!

— Зар и то може, побого?

— Свакако да може. Ако не нађем изгубљену половину, онда се морам потрудити да ми нова нарасте. Наравно, то траје дужи, па би ми са старом било лакше.

— Чудно, заиста чудно, — рече Јастиг.

— Ја сам, додуше, чуо да се може изгубити нога или папак, па да онда нарасту нови, али читав стражњи део да нарасте, то заиста нисам чуо!

— Може, може, — упале му у реч црв. — Но, никад не треба губити наду. Можда ћу је ипак наћи, а можда ћу наћи и на нечију другу половину.

— Шта кажеш? — упита у чуду Јастиг.

— То што си чуо! Срстао бих лепо и с туђом половином исто као са својом. А нас црва има много, па увек понеко изгуби свој стражњи део.

(Наставиће се)

Разговор на морском дну

— Глуп си ти, бакалару, кад мене можеш да назовеш јадником. Мене, великог делфина!

— Па, морам да те жалим, — одврати бакалар. — Природа ти је одредила да живиш у води, а то показује и твој лик, па ипак мораш свакичас да трчиш горе да се надишеш ваздуха. Извини, али чини ми се да је ипак мени боље.

— Теби се чини! Па разуме се, свакако има свој укус. Било је уопште глупо да се упуштам с тобом у разговор. Како би ти и могао да разумеш отмен свет кад се само вучеш по том муљу. Одох да не слушам твоје глупости.

— Збогом, пријатељу! — довикну му бакалар. — Пази да ти не понестане ваздуха док стигнеш горе!

Велики делфин снажно махну репом и зачас се изгуби у правцу површине, док су се остали подругљиво смејали свом необичном посетници.

— И он ми је неко, — ругао се бакалар. — Просто је невероватно како могу бити глупи они који себе сматрају за отмен свет. Ето, уобразио је да је њему боље него нама зато што у води не може да дише. Невероватно!

— Да, таква се надменост обично не свршава добро, — рече Јастиг. — Кад остарио, онда то најбоље увиђамо и тек тада сазнамо да смо уствари сви једнаки.

— Ех, ех, — прекорно ће бакалар — мени се чини да си претерало. Ја јесам, додуше, томе хвалисавцу малочас очитао буквицу, јер сам скроман, праведан и поштен, али не заборави да ипак постоје разлике у свету.

— Па добро, — рече Јастиг. — Мени је најзад све то свеједно. Сад ми је главно да опет добијем нов оклоп.

— А, тако, ти дакле мењаш одећу, — рече бакалар. — Чујеш, то није баш много пријатно.

— И није, заиста! Морам толико дана да

идем као да сам у кошуљи, па сам изложен назебу и свим другим непријатностима. То је већ седми пут како мењам одећу.

— Ама, зар се то никако не може избећи? — Не може. Зар ти не знаш да ми на тај начин растемо?

— Истина, — поправи се бакалар. — На то сам био сасвим забораван. Нисам се сетио да ти спадаш у нижа бића.

— Зар сам ја нижи од тебе? — упита Јастиг незадовољно.

— Сигурно да си нижи. То можеш видети по томе како се развијаш. Зар не знаш да се ниже животиње преображавају или одбацују читав свој костур, као што ти сад чиниш. Више животиње развијају се постепено и складно. Ми растемо из дана у дан, неприметно и без престанка. Кад бих ја морао да се гуљим као ти, онда бих више волео да умрем него да то издржим. Моје је тело финије и лепше скројено него твоје.

— Их, шта ти све не трућа овај бакалар! — промуља Јастиг и зауче се сасвим под камен, премда је још био прилично мекан. Па је могао да осети свако зрнце песка које би га дотакло. — Зар је знак твог финог тела у томе што мораш да умреш кад одбациш своје одећу?

Једнога дана, негде на дну мора, састадоше се велики бакалар, стари Јастиг, морска звезда и морски црв. Бакалар је био пресит и није се ни мицао. Само је својим глупим погледом буљно преда се. За то време морска звезда снажно је обухватала са својих пет кракова једну остригу и упињала се из све снаге да је исише. Острига је стезала своје љуштуре колико је могла, али све је било узалуд. Звезда је убризгала мало отрова на оном месту где се љуштуре затварају, па је сиротој остриги брзо дошао крај. Кад ју је већ напола исисала, звезда се стала освртати на све стране да би нашла још хране. То јој није било тешко, јер је на врху сваког крака имала по једно око.

Стари Јастиг није се осећао добро, јер је тек пре неколико дана добио нов оклоп, а он је био сувише мекан. Због тога се скривао под једним великим каменом, ништа није јео и био је прилично мрзовољан.

Морском црву било је још горе. Он је дан пре тога изгубио своју задњу половину. Како се то догодило, ни он сам није знао. Очију није имао, али није било разлога да се тужи због тога, јер је живео у песку, па му очи ионако не би ничем служиле. Иначе, он је био сасвим јадно, мекано биће.

Док су тако ова четири морска становника бринула своје бригае, изненада им приђе велики делфин. Чим га опазеше, све четворо ухвати страх. Бакалар снажно замахну репом и зачас се изгуби, Јастиг се још више увуче под камен, звезда умало што не испусти остригу, а црв се још дубље зару у песак, мада није био начисто с тим шта се догађа. Једино је по кретању воде осетио да се ближи нека опасност.

— Хеј! — узвикну бакалар из даљине. — Каква си ти риба?

— Ја нисам риба, — одговори велики делфин. — Ја сам сисар.

— А шта је то? — упита бакалар.

— Сисар је, мој брате, најотменији од свих животиња. Ми, на пример, уопште не смо тамо да дишемо у води као рибе и друге животиње овде доле. Ми морамо да испловимо до површине, подигнемо главу изнад ње и да удахнемо ваздух.

— Ах, јадниче! — рече сажаливо бакалар.

Која злата

— Слика из наше прошлости —

Сотине хиљада наших људи у току минулих времена отисле су се у бели свет. Многе од њих навеле су на то разне невоље, а други су отишли из жеље да што више пропутују. Неки од њих постигли су такве успехе какви се по романтично-сти својој могу наћи само у романима пуних бујне маште, а неки су и кости оставили у туђини. Али, то су посебне теме. Овде ћемо донети извод из писма једног нашег копаца злата. Кад је то писмо било објављено у нашој старијој штампи, пре неких сто година, оно је пропраћено овим речима: „Ако има доста Србаља, који и по најдаљнијим мори-ма плону, опет редко који од њих да ће што обширније писати о себи и земљама куда је пролазно. Стога ми немамо готово никаквих србских путописа, него морамо цело свет кроз туђе стакло да гледамо. Наш рахатлук у описивању путовања и земља толики је да су туђинци саме србске земље боље и чешће описивали него сами ми, и Србин, који није у стању проћи земље у којима Срби ста-нују, мора да се из туђинских књига учи познавати рођене земље своје!“

Копач злата чије ћемо писмо овде донети звао се Димитрије Благојев, родом из Жабља (у Шајкашкој). Пи-

смо је написао своје оцу, не знајући да је он већ умро. Само писмо написано је на немачком језику, „као што је то најчешће у граници војничкој врло обична ствар — са-свим природна последица немачких школа и немачко-вој-ничког запта“. У писму су биле само „три речи српске“: струнио се (када Благоје пише о болести свога брата који је умро у Бечу), дада (то је његова баба) и Димитрије (када се потписао). Писмо је написао из Дјундин Отага, на Новом Зеланду. Датирано је 16 јула 1862, а у Тител је дошло 18 септембра исте године. Ево извода из тог писма:

„Мили оче, већ пуних десет година прошло је како од мене нисте чули гласа. После писма пуног жалости што сам вам га писао из Беча, ви сте по свој прилици изгубили сваку наду да ћете опет о мени што чути“. (Наиме, он је у бечком писму јавио да му је брат умро у болници).

„После његове смрти оставим Беч, не знајући ни сам куда ћу, али само даље из Беча, јер бих тамо могао да померим још и памеху. Америка ми је била на уму, али како тамо да одем, одакле ми средства. С овим мислима отпутовао сам у Хамбург, где сам остао док нисам стекао толико новца да сам могао у Енглеску отпутовати. Није ми много требало да из Енглеске отпутујем за Америку, али се моја пажња обрати на другу страну. Из Аустралије дође у Енглеску силно злато. Аустралија је од Енглеске удаљена 20.000 енглеских миља и за попутину ми је требало пуних 16 фунти стерлинга. Пуне три године остао сам у Енгле-ској, већином у Лондону, а око 9 месеци у Манчестеру, док нисам скупио потребну суму, па сам 8 децембра 1856 го-дине отишао у Ливерпул, где сам се укрцао у лађу и кренуо за Мелбурн у Аустралију. Пловио сам пуна 84 дана и тек 2 марта 1857 изишао сам на суво.

„Да сам могао у Аустралију доћи 1853 године, одавно бих био богат човек. Овако, дошао сам, најчешће, врло касно. Најбоља, најбогатија златна поља прекопана су 1853, 54 и 55 године. Тако сам шест година радио врло тешко, проводио врло траљав живот, а све забавља. Два-три пута имао сам по 40 до 50 фунти стерлинга и увек сам вам хтео писати, али увек ми штогод стало на пут. Једанпут нашоше ново поље са златом, те одох тамо, као и хиљаде других, те ми оде и оно што сам са толико зноја заштедео. Надао сам се као и сви други који копају злато да ћу зарадити новац, па ћу онда управо кући, али то је увек било голо надање и ништа више. Тако се никад нисам могао решити да вам пишем, а да вам што и не пошаљем. Увек сам ми-слио: кад је већ толико прошло, а оно још који месец, мо-жда ће се срећа осмехнути. И тако прође готово 11 година.

„Лани, у септембру, опет нашоше ново златно поље, али далеко 2.000 миља од Аустралије, у Новом Зеланду, 6—8 дана путовања на нароброду из Мелбурна. Попутнина је 10 фунти стерлинга, а за те новце може се данас готово и у Енглеску отпутовати која је десет пута даље. Кад би се наравно заиста знало да су у Новом Зеланду нашли златно поље не бих се толико освртао на оних десет фунти. Али, лажне новине толико су пута варале, па се у почетку није поверовало у те гласове. Пет хиљада дигера (копаца злата) који су имали прилично новца дигну се и крену тамо. Ових 5.000 људи укрцало се једне недеље у Мелбурн и кренуло за Дјундинг у Новом Зеланду. Хиљаде других, који су мање готовине имали у кеси, затезали су, нису знали шта да раде. Ини у Отаго (тако се зове дистрикт где је Дјундинг главно место, а од овога 52 енглеске миље у унутрашњост земље налазило се оно златно новозеландско поље), платити за лађу 10 фунти, пак потрошити остали новац тамо, па још не наћи никакво поље са златом! Код ових био сам и ја. Последица овог затезања била је та да сви они који су први отишли силан новац добише, 500 до 2.000 фунти од момка, а ми који смо три месеца доцније отишли нашли смо само сиромашну земљу. Многи су нешто и зарадили, а хиљаде ништа, јер је дошло 15—20.000 људи са свију страна Аустралије: из Мелбурна, Сиднеја, Аделаиде и Фандимен-сланда. Ја сам толико зарадио да могу са срца скинути те-шки терет који ме је тештао већ толико година: да вам пишем. Надам се од свега срца да ће вас ово моје писмо све наћи у животу и најповољнијем здрављу. Пуне 22 го-дине прошло је како сам први пут отишао од куће. Све вас по хиљаду пута поздравља... Ја се опет враћам у Мелбурн. — Ваш син Димитрије.“

КРОЗ ЖИВОТ И ШКОЛУ

ИСТОЧЊАЧКА МУДРОСТ

У нашим старијим часо-писима често се по-јављивала рубрика под насловом: Источ-њачка мудрост. У ствари, то су мудре изреке у којима је исказано извесно жи-вотно искуство у облику крат-

Завист прождире сва добра дела, као што ватра уништава дрво.

Колико је велика несрећа онога човека који види да га сажаљевају и они који су му некад завидели.

Неће пропасти човек који познаје своју снагу.

Слаб човек који је на опре-зу од моћнога непријатеља ближи је своје спасењу, него ле-моћан човек који потцењује свог слабог противника.

Распитај се о суседу пре не-го што купиш кућу и о сапут-нику пре него што кренеш на пут.

Нико не може дуже време-на да сакрије од људи свој прави карактер, јер сваки суд једнога дана мора пропустити оно што у себи садржи.

Љубазно лице задобија при-јатеља, а ведар поглед је мре-жа којом се хвата љубав и пријатељство људи.

„Лепа кућа са рђавим киреј-цијом“, каже се за човека ле-моћан човек који потцењује свог слабог противника.

ловора лист: у јуну, јулу, авгу-сту и септембру, од мајчине душице зелен: у мају, јуну, ју-лу, августу и септембру, од па прати корен: у марту, априлу, септембру и октобру, од румна рина лист: у јуну, јулу и авгу-сту, од белог слеза цвет, лист и корен: у мају, јуну, јулу, сеп-тембру и октобру, од валери-јане корен: у марту, априлу, септембру и октобру, од веле-биља лист и корен: у јулу, ав-густу, септембру и октобру, од бунике лист: у мају, јуну, јулу и августу, од линцуре ко-рен: у марту и априлу, затим у септембру и октобру.

КАКВА ЈЕ ТО ВЕЛИКА ГРЧКА

Велика Грчка је име јужне Италије (од 6 века пре наше ере) у којој су Грци основали велики број колонија.

РИБЉЕ БРАШНО

Рибље брашно се добија од целих или појединих делова морских риба и служи као сточна храна. Оно садржи про-сечно 40% беланчевина, 30% фосфорно киселога калцијума, 4% кухињске соли итд.

Кад треба сабирати најважније лековиће биље

Овде ћемо навести неколико врста нашег важнијег лекови-тог биља, затим који део биљ-ке скупљати и у ком месецу.

Од биљке арнике бере се цвет и корен и то: у априлу, мају, јуну и јулу, од боровнице плод (бобе): у октобру и но-вембру, од бухача цвет: у а-

прилу, мају, јуну и јулу, од ка-дуље лист: у јуну, јулу, авгу-сту и септембру, од камиллице цвет: у априлу, мају, јуну, ју-лу и августу, од кантарије зе-лен: у јуну, јулу, августу и сеп-тембру, од лавандуле цвет: у јулу, августу и септембру, од липе цвет: у јуну и јулу, од

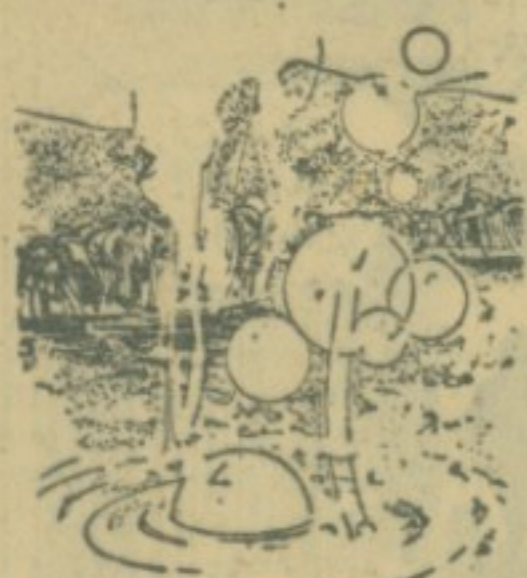
**МАЛЕ
ЗАНИМАВОСТИ**

„БАШТА“ У ЦАРСТВУ ЛЕДА

Групу Новозеландца која ће бити у саставу једне велике експедиције на Антарктик предводиће Едмунд Хилари, познат по експедицији на Монт Еверест. Године 1958 Хилари ће се састати између Јужног Пола и Макмердо Саунда са доктором Вилијамом Фуком, вођом друге антарктичке експедиције, па ће одатле с њим кренути на заједнички и последњи циљ. Хилари ће понети на Антарктик и 200 фунти новозеландске земље у коју ће, у том царству леда, засадити биљке. Он се нада да ће сенф и зелена салата помоћи члановима експедиције да одрже добро здравље. Кад засади биљке у ову башту, онда ће је целу прекрити провидним покривачем од пластике не масе. Башта ће бити загревана. Ово је први пут да једна експедиција на Антарктику прави овакав експеримент.

ЕКСПЛОЗИЈЕ НА ЈЕЗЕРУ

Једно језеро на острву Јави избацује мехурове. Пара и гасови избијају са дна и излећу са водене површине у виду

мехурова, који имају око 1,80 метар у пречнику. Пошто се дигну високо у ваздух, ти мехурови експлодирају уз јак прасак.

ПОВУЋИ СЕ У СВОЈ ШАТОР...

За време Тројанског рата дошло је до свађе између најславнијег грчког јунака Ахилеја и Агамемнона, главног команданта грчке војске због једне робље, коју је Агамемнон отео Ахилеју. То је Ахилеја толико разбеснело да је престао да се бори и повукао се у свој шатор. Грци, чијим је успесима Ахилеј доприносио више него ико други и кога су се Тројанци највише бојали, почели су да губе. Они су преклињали Ахилеја да поново ступи у борбу и да због ситуације не занемари интерес отаџбине. Али, све је било узалуд. Тек кад су му јавили да је погинуо Патрокле, његов најдражи пријатељ, у Ахилеју се појавила жеђ за осветом и заборавио је на свађу и мржњу, па је као вихор улетео у бојне редове и косно непријатеља. Израз: повући се у свој шатор значи напустити неки важан посао због слабих разлога, иако је веома корисно да се то не чини.

ДИПНОЕ

Дипное је група тропских риба. Оне имају поред шкрга и плућа и њима дишу за време суше. Живе у слатким водама Бразилије, Африке и Аустралије. Те воде пресушују за време лета.

ШТА СУ БАНАТИТИ

Банатити су младе еруптивне стене које су постале у јурској и кредној формацији. Разног су минералног састава. Изиле су се у Банату у виду жила.

У седам сати изјутра, док је брод мирно пловио ка Бостону, један морнар-новајлија пао је у воду.

То нико није приметио. Несрећни младић стропоштао се док је прао клизаву палубу. Зачас га је захватио страховит вртлог и повукао дуж бродског трупа. Недостајало је само неколико сантиметара па да га елиса шчепа и раскомада. Чим је смртоносни загрљај таласа попустио, дејак је изврвио на површину и угледао изнад себе дивно плаво небо. Осетио је олакшање, али не за дуго. „Ако ме је дежурни официр приметио кад сам пао, требало би да ме спасу“, размишљао је он. Међутим, брод је пловио пуном брзином стално у истом правцу и морнар, ван себе од јада, поче да удара по води не би ли га стигао.

Одједном, он се сети савета који је командант дао морнарима за време једне вежбе спасавања:

— Ако се деси да сте у неприлици, никад не губите главу. Ко дозволи да га обузме страх, сигурно ће пропасти. Окретајте се у круг као кокошка без главе. Будите хладнокрвни и мирно размишљајте!

Младић престао да се бацка по води и поче да размишља. „Нисам знао да умем да пливам, — рече он у себи. — Пошто не тонем, значи да је то ипак пливање!“ Потом, њему пође за руком да се ослободи тешких покула и великих чакшира, па стаде да замахаје као што су то, сећао се он, чинила штенад на реци која је протицала крај његовог имања, у селу.

Брод се све више удаљавао. Сад је једва могао да види димњак и катарке, кад га један велики талас подиже. Узнемирено је погледао око себе, али, сем воде и неба, ништа друго није могао да види.

За време доручка на броду, морнари приметиле да им нема друга.

— Где ли се део? — запита један.

— Чудновато, — рече други. — Није позвао ни дежурног официра на доручак. Идем да га потражим.

Морнар је тражио „малог“ на све стране, распитивао се

У ГЛОБЕСЕДЊЕМ ТИГРИЦУ

за њега, али нико није знао да му ништа одговори.

— Добро би учинио да обавестиш капетана, — предложи му један морнар.

Капетан се налазио на командном месту заједно с другим поручником. Брод је без

промене правца пловио Голфском струјом сто миља источно од Флориде, развијајући максималну брзину, тако да је већ надокнадио у времену оно што је био изгубио при поласку. У том тренутку капетану приђе онај матроз, сав задуван.

— Капетане, оног новајлију не можемо нигде да нађемо! Свуда смо га тражили. Нестао је! — И човек показа руком на морску пучину.

Капетан позва свог помоћника који је седео у трпезарији. Овај се сети да је заповедио „малом“ да опере палубу. То се догодило пошто му је донео доручак на мосту, отприлике у седам и десет.

Капетан баци поглед на сат: било је осам часова и двадесет и један минут. Значи, пре једног сата и 11 минута. А за то време превазили су 18 морских миља.

Издате су кратке заповести и мало испумпаног мазута изливено је у море. Брод је наставио још неко време у и-

стом правцу, док мазут није окретао праву линију, а затим се окренуо и наставио да плови тачно у супротном правцу.

— Биће потребно да се вратимо двадесет миља, — рече капетан. — Треба путовати сат и 20 минута. Запамтите у колико смо пошли наопако.

„Мали“ се и даље одржавао на води, настојећи да плива у правцу ишчезлог брода. Осећао се толико слаб да је зажелио да заплаче. Можда би то и учинио да није у својој машти одједном видео пред

собом капетана како се обраћа морнарима:

— Мучан је живот поморана. У магли и бури срчују се ударци који се не могу предвидети. Ту се не може отргати у дућан по канап или кесу са ексерима да би се све поставило на своје место. Сами морате мућнути главом. Једно увек имајте на уму: људи страдају највише онда кад изгубе памет.

„Лак је команданту да тако говори, — размишљао је несрећни младић — кад никад није пао у море! А можда и јесте? Ко би то знао! Одавно плови морима и вероватно му се много којегача догодило!“

Младић покуша да се замисли у капетановој кожи и да изго-

вори оно што би сам капетан рекао људима који се налазе у води као он сад. У том тренутку неколико таласа разбише се о њега и упола га потопише, тако да се он, уплашен и гушећи се, копчао у морској пени.

Командант није очекивао да ће наћи несталиг морнара. Струја и ветар утичу на правцу кретања брода, а људска глава је сувише мали предмет за распознавање на морском пространству. Да и не говоримо о страху услед којег бродо-домник врло брзо губи живот. Како би могао да се спасе младић који, усто, не зна да плива?

Капетан погледа на свој часовник. Још неколико минута.

— Јавите да смо скоро стигли! — рече он другом официру. Успорите возњу!

Он је стално окретао главу лево-десно, док му је поглед пажљиво испитивао морску површину. Наједном повика:

— Стој! Припремите чамац за спасавање!

На сто метара од брода капетан је угледао како се једна људска глава помаља и губи.

„Мали“ је видео да лађа стаје и да му се чамац приближава. Баш у тренутку кад је осетио како га напушта последња снага, нечије руке га шчепаше, подигоше преко оградe и спустише на покривач који је био распрострт у чамацу.

Младић је унезверено посматрао лица људи који су га извукли.

Копчање каучука

На Новом Зеланду постоји једна занимљива радност која је јединствена на свету. То је копчање каучука. Заправо, то је крта и провидна материја, једна врста смоле која је некада цурила из циновских стабала каури дрвета, која су расла у великом броју по целој северној територији Новог Зеланда.

Када се каури дрвету отсече грана или повреди стабло, онда из њега цури једна лепљива гумена материја која се стврдне у велике груменове. У току векова мочваре и земљишта, где су некада расле каури шуме, сабрале су се велике количине каучука. Данас се тај каучук употребљава за израду динолеума, лакова и масних боја. Стврднути каучук може добро да се полира. Први досељеници често су лепе примерке грумења тесали, полирали и украшавали разним шарам правели од њих украсне предмете. Раније су копчаи тражили само велике груменове. Али, данас не презиру ни мале комаде и често претражују места на којима су вршена ранија копчања. Мали комади ваде се на тај начин што се земља испресеца жљебовима у које се пусти вода, а затим се све пропусти кроз велика решета. У последњим годинама извоз каури каучука са Новог Зеланда почео је знатно да опада. Узрок томе била је несигурна продаја каучука на светским тржиштима, затим што овај каучук има слабији квалитет него прави и најзад због тога што се на светском тржишту појављују све веће количине јевтинијег синтетичког каучука. Пошто за стварање и стврдњавање каури каучука треба да прођу векови, а осим тога шуме на Новом Зеланду су уништене, то постоји мало наде да ће ова индустрија поново процветати.

СЛОНОВИ — РАЗБОЈНИЦИ

У Јужној Родезији уништава се многа штетна дивљач. У ту штетну дивљач спадају и такозвани слоновирозбојници. Наиме, ти слоновии често добијају тропско лудило-амок и онда носе огромне штете усевима, селима и људима, јер у настулу лудила уништавају и срањују са земљом све на шта наиђу. За уништавање ових слонова обучени су специјални ловци, а Национално удружење лована и заштитника дивљих животиња из Јужне Родезије дало је своје чланове специјалисте за уништавање ових животиња. Ловци ће платити сав транспорт и све хајкаче, заправо сами ће финансирати цело лов. Они могу да задрже кљове и у том случају морају купити лиценцу од државе. Ови ловци, веома поуздани и искусни, уништавају животиње тако да се оне не муче.

НАЈВЕЋЕ ЈАЈЕ НА СВЕТУ

Између многих других необичних светских рекорда који се брижљиво региструју, милиони кокошака у свету „такмиче“ се у томе која ће да снесе највеће јаје. Недавно је једна кокошка у Дар ес Салему, у Мароку, снела јаје које је дугачко 8 сантиметара, а тешко 160 грама. Тако је потукла за 21 грам рекорд који је досад држала једна новозеландска кокошка.

Једина бела тигрица

Према вестима из Њу Делхија, једина бела тигрица на свету примећена је недавно у џунгли Виндија Прадеш, у централној Индији. Индиска влада обекнала је високу награду ономе ко је живу ухвати. У питању је женака једног белог тигра, кога је ухватио пре две године махараџа од Рева и који отада живи у великом кавезу на његовом дворцу. Све хајке на лукаву и изванредно интелегентну женку завршиле су се

црним пругама. Вредност последњих претставника ове изумрле врсте тигрова врло је велика. Један Американца је махараџа од Рева за његовог белог тигра нудио 35 милиона француских франака.

Истовремено с ловом на белу тигрицу, шумари и ловци у џунгли Виндија Прадеш ор-

Обнављање зуба и костију

Постоји велика вероватноћа да ће у најскоријој будућности бити могућно обнављање и замена делова костију или зуба, захваљујући једном открићу за које стручњаци кажу да је једно од највећих у медицини у овој декади. Суштина открића је у овоме: нарочитим поступком, из животињских костију отстрањују се минералне соли и оне због тога постају меке и сличне сунђеру. Омењале кости поново отврду кад се, пошто се на њих делује одређеним хемикалијама, потопе у раствор сличан плазми. Тако „демнерализираним“, то јест размекшаним кости-

ма, зубни лекари ће ускоро покушавати шупљине у оболелим зубима много успешније но што се то сад чини разним смешама за plombирање. Јер, мека коштана плomba стављена у зуб, а после стврднућа, постаје део зуба. Поред тога, уместо данашњих металних навлака, зуб ће се облагати размекшаном коштаном масом која се неће разликовати од „оригинала“.

Хирурги ће такође бити у могућности да, користећи се овим проналаском, убрзају зарашивање прелома костију, па чак и да замене делове костију оштећене болешћу или несрећним случајем.

И СЕДАМ ПАТУЉАКА WALT DISNEY

Амерички природњак Кенион отишао је на Аљаску у нади да ће моћи да присуствује лову на туљане. Ово га је интересовало из два разлога. Пре свега зато да би прикупно податке о туљанима за време њихове велике сеобе, кад они пређу по 3.000 километара на југ од Прибиловских Острва у Беринговом Мору, на која се опет враћају улето, да би тамо одгајали своје младе; а с друге стране због самог лова, који је и данас онакв какв је био пре много векова. Према међународном споразуму, само Индијанци имају право да лове туљане за време сеобе, и то дуж обала Аљаске, Канаде и америчке државе Вашингтон. Тим ловом бави се укупно једва дваестак Индијанаца.

Лов већих размера у овим крајевима почео је 1869 године. Прво су ловљене морске видре, због скупоцених крзна, па кад су оне истребљене људи су се окомили на туљане, који такође имају лепо крзно. Око 1880 године, ловци на туљане почели су силом довлачити на своје бродове Индијанце из племена Тлингит, пошто су они били познати као веома вешти у овом послу. Центар из кога су бродови поласили био је Сан Франциско. Бродови су пристајали у Ситки, на Аљасци, да би узели на палубу Индијанце и њихове чамце — по десет до петнаест чамца на сваки брод. Затим би испловили на пучину. Кад би стigli до ловишта, спуштали су у море индијанске чамце, с по два ловца у сваком од њих. По цео дан Индијанци би ловили туљане харпунима, а ноћу су се враћали на брод, ако би уопште могли да га нађу.

Последњи ловци на туљане...

Тај лов је уништавао туљане, али је косио и људе. Туљани су убијани без обзира на пол и старост. Многи би потонули пре но што ловци и стигну да их извуку из воде, док би други, тешко рањени, побегли, да би касније угули. Тако је много туљана уништено а да људи од њих нису имали никакве користи. Један брод прикључио би за време сезоне по хиљаду и више туљанских кожа.

Године 1892, 125 бродова разних народности учествовало је у лову на туљане на Северном Пацифику и Беринговом Мору. Између 1870 и 1900 уништано је просечно 100.000 туљана годишње, махом женки. Такав покољ довео је до тога да је 1911 године, кад су

споразумом између САД, Енглеске, Јапана и Русије туљани стављени под међународну заштиту, било на Прибиловским Острвима свега око 200 хиљада ових животиња. На отвореном мору лов се више није исплаћивао због малог броја туљана, док је на острвима настављен све до 1918. Отада се и на Прибиловским Острвима лов контролише и убијају се само млади мужјаци

на и морских лавова који су наишли на јато харинги. Док су вршили припреме, један од Индијанаца испричао је како се ловило некад, у његовој младости, пре више од четрдесет година. Тада се морало ићи далеко на пучину. Туљана је било мало и лов је био далеко тежи. У својим малим чамцима проводили су Индијанци по једну или две ноћи на отвореном мору, а многи се никад нису вратили из лова.

Сутрадан, кренули су Кенион и његови пратиоци у лов. Туљани су их посматрали радознано, али и с неповерењем, са приличног отстојања. Херман је стајао на прамцу са спремним харпуном, али животиње су бежале чим би им се чамец приближио. За време сеобе туљани се не крећу у великим групама, већ највише по десетак. Тако лакше налазе храну. Како је време било мирно, туљани су увек благовремено чули ударање воде о бокове чамца, што их је плашило. Зато је лов био неуспешан све док није почео да дува благ ветар. Интересантно је да се Индијанци приближавају туљанима ослабији низ ветар, а не, како би се очекивало, уз ветар. Кад се весла уз ветар, таласи ударају о бокове чамца, а и весла праве већу буку, што све плаши туљане. Низ ветар се може лакше и нечујно веслати и прићи неопажено туљанима.

Први ударац харпуном промашио је. Херман није имао среће и морао је да прегусти гађање старијим и искуснијим ловцима. И стварно, следећи хитац, упућен са даљине од око десет метара, погодио је циљ. Харпун је погодио животињу под водом, у пераје. Кад му се харпун зарно у тело, туљан је заронио и почео да вуче конопца којим је харпун био везан, тако да га је одмотао за читавих 50 метара. Затим је Индијанац почео да намотават конопца и после извесног времена појавио се туљан на повр-

шини. Да је животиња дружала организован отпор, тј. да је вукла само у једном правцу, било би је тешко привући. Туљан је, међутим, стално мењао правац, па је чак и прилазио чамцу. Тако је конопца све више и више намотаван. Индијанци су опоменули Кениона да се причува, а неколико тренутака касније зарили су се зуби туљана у ивицу чамца, на неколико сантиметара од Кенионовог лакта. На то је један од Индијанаца ударио туљана мотком по глави и борба је била завршена. Уловљени туљан био је тежак 40 килограма.

Друга индијанска племена лове туљане другачије. Нека још употребљавају харпуне од кости. Један крај конопаца везује се за харпун, а други за унапред припремљену, надувану туљанову кожу, која се баца у воду чим је туљан погођен. Она га спречава да зарони и у борби с њом туљан губи снагу. Други начин је да се за конопца веже тег од десетак килограма, који вуче туљана надоле и удави га.

За недељу дана, Кенион и његови другови уловили су 41 туљана. Научник је прикупио све потребне податке и примере који су га интересовали. На растанку, Индијанци су му рекли да су у лов пошли само да би њему изишли усусрет. Иначе, лов на туљане све мање интересује Индијанце. Стари људи који су се њима бавили полако изумиру, а млади му нису вични. „Ускоро неће бити Тлингит-ловаца на туљане, рекли су му они. Ако не додете до године, ни ми вероватно нећемо кренути у лов“.

ЖИВА ВАТРА

Жива ватра се добија трећем два сува липова или другог дрвета, ређе трећем камења или чега другог. После се ватра ухвати у труд. Позната је код свих народа. Жива ватра „извија се“, истерује се, у нарочите дане, а што чине мушкарци (негде бизанци или имењаци), ређе жене. У нашем народу постојало је веровање да се вади жива ватра ради „лечења“ болести код стоке или људи.

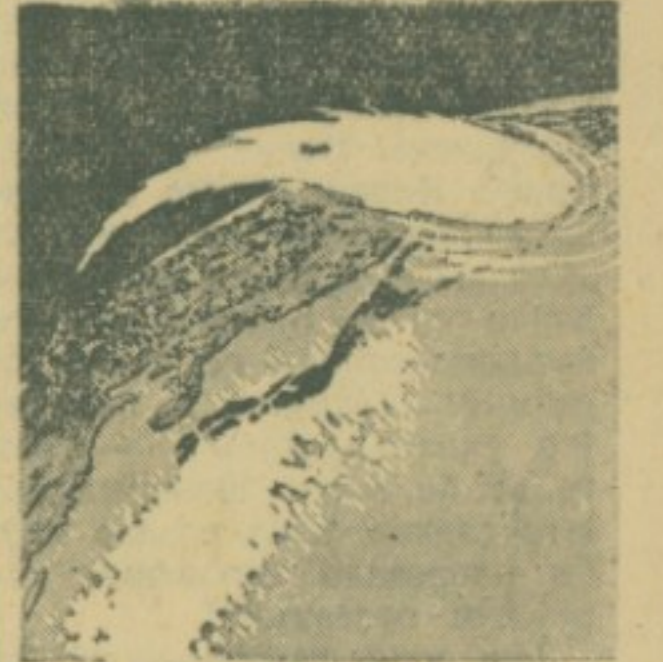
МАЛЕ ЗАНИМАЈВОСТИ

САМО ЗА ШЕСТ САТИ...

Порторико је велико острво из групе Великих Антила. Оно је често поприте најбешњих оркана, који га повремено потпуно опустоше. Године 1933 у том крају завладале су такве олује да су иза себе оставиле две стотине мртвих, преко две хиљаде рањених или осакћањених и око 250.000 лица без крова. Оркан је јурио брзином од 150 километара на сат и бесне пуних шест часова. Материјалне штете биле су огромне.

Површина Порторика износи око 8896 квадратних километара. У унутрашњости се налазе брда и планине, а обале су равне. Клима је тропска. Тамо успева: шећерна трска, кафа, памук, дуван, ананас, поморанџе итд. Од руда има злата, сребра, соли, фосфата итд.

ГДЕ СУ НАЈЈАЧЕ „МЛАЗНЕ СТРУЈЕ“

По мишљењу неких научника такозване „млазне струје“ (кружне ваздушне струје на великим висинама) јаче су изнад Јапана него где на свету. Недавно је утврђено постојање једне такве струје на висини од 10,5 километара. Брзина којом се кретала ова струја износила је око 640 километара на сат. Захваљујући овим струјама авиони који запаљу у њих могу да повећају акциони радијус и брзину.

КОНЦЕРТ У ЛАВЉЕМ КАВЕЗУ

Италијански баритон Ђино Беки приредно је 30 августа ове године, и то за опкладу, концерт у кавезу с лавовима. Пошто је дресер увео у кавез шест лавова и наредио им да на нарочитим постољима заузму своја места, међу њих је ступио Ђино Беки и отпевао им у Италији популарну песму „Стаза међу дрвем“. Публика је топло поздравила свог омилеог певача, док лавове, изгледа, његова песма није много занимала. Јер су се све време држали мирно. Овај необичан концерт био је приређен у једном циркусу у Монтекатинију, близу Фиренце.

ВРАТИТИ СЕ ПЕНАТИМА...

Пенати су били домаћи богови старих Римљана. Светилиште им је било огњиште које се налазило у атриуму (главно одељење римских зграда, врата унутрашњег дворишта околених стубовима). Римљани су поред кућних поштовали и државне пенате који су се налазили у храму Весте, богиње ватре и домаћег огњишта. Свака породица имала је у олтару статуице својих пената. Израз: вратити се пенатима значио је: поново се вратити у свој дом.

ГАЈАЛ

Гајал је азиско гучече. Оно је постало укрштањем домаћег кинеског гучечета са дивљим гауром. По боји и изгледу гајал је сличан гауру, али је мањи од њега.

Поштомци Мохиканаца...

У време кад је Колумбо открио Америку и кад су бели људи почели насељавати Нови Свет, на територији данашњих Сједињених Америчких Држава живело је 846.000 Индијанаца. Свега век доцније, око 1600 године, њихов број пао је на 770.000. У току следећих векова Индијанци су били изложени суровом истребљивању. Неравна борба с белим наоружаним и бројнијим противником, глад и болести и многе друге недаће десетковали су староседеоце Америке. Године 1905 остало их је у САД свега 270.000.

Кад су америчке власти увиделе да Индијанцима прети опасност да потпуно изумру, заштитиле су их нарочитим законима и оставиле им читаве крајеве, резервате, у којима су могли несметано живети. Захваљујући овоме, њихов број се стао повећавати и данас у САД има 398.000 Индијанаца. У току последњег рата 25.000 Индијанаца борили се у редовима америчке војске, а 40.000 су на други начин допринели америчким ратним напорима. Европљани који су имали прилике да виде Мохиканце, Црне Ноге, Коктаве и Чипевасе у америчким униформама, без дуге косе и шареног перја, мислили су најчешће да су то Филипинци или Малајци.

Индијанци који живе племенским животом у резерватима ослободени су свих пореза и такса и не потпадају под америчко законодавство. Међутим, чим оде из резервата, Индијанац се изједначаје са осталим грађанима САД. Од 400.000 Индијанаца, данас око 260.000 живи и даље у племенима, бави се ловом и искористићавањем огромног шумског и рудног блага на територијама резервата.

БИЉКЕ — ВЕСНИЦИ РАЗНИХ РУДА

Познато је да извесне биљке могу добро успевати само у одређеном земљишту, које има минерале погодне за њихов развитац. По мишљењу неких стручњака има и таквих биљака које указују да се у тлу на ком расту налазе минерали који су погодни само за развитац тих биљака. Још давно, практични рудари приметили су да кад нађу на неке биљке да ће ту наћи и одређене руде. Један немачки геолог пре рата написао је и чланак у коме је изнео да неке врсте љубичице расту најбоље у подручјима где у земљи постоје цинкова руда. У једном подручју реке Мисури (Северна Америка) добро успева један грм на земљишту у коме се налази оловна руда. Око налазишта калаја у Бразилији расте белоцветна и тропска биљка квалера. Весници златног песка у Бразилији су многе биљке. Исто тако постоје биљке које су весници бакра, живе, фосфорита итд.

КЊИГА ДЕБЕЛА ДВА САНТИМЕТРА ИМА 140.000 СТРАНА

Један шведски хемичар направно је недавно књигу са 140.000 страна на којој ништа не пише. Њени листови су од сребра. Један милиметар садржи седам хиљада слојева сребра. Књига служи само да би се показале фантастичне могућности тањења сребра.

Модерне тленовине у сатаром РИМУ

Има ствари које ми данас сматрамо савременим и које још нису продале у све крајеве света, па ипак су познате човечанству већ хиљадама година. Некима од њих служили су се у велико још стари Римљани, па су касније, у Средњем веку, заборављене, да би их људи у новије време поново открили и прогласили их, савсим неоправдано, новим проналаском.

По кућама су биле спроведене водоводне цеви, па се плаћала и редовна такса за воду. Постојала је и нека врста парног грејања. Улице су биле ноћу осветљене, а за кола су била направљена нарочита удубљења за точкове, која потсећају на данашње железничке шине. Занимљиво је да је размах тих удубљења у камену износио 144 сантиметра, дакле приближно размаку данашњих шина. Добри друмови водили су кроз цело римско царство и њима су се кретали курири брзином од 240 километара на дан.

У Риму су постојали специјални ресторани за вегетеријанце, а била је позната и нека врста аутоматских бифеа. Вино у које је стављано во-

ће исечено у комаде — бола — било је омилjeno у Риму, а највише је тражена бола од ружиног лишћа. Римски музичари имали су своје стручно удружење и 311 године пре наше ере ступили су у штрајк

зато што им је укинута државна субвенција. Штрајк је, како саопштава песник Овидије, имао успеха.

Деца су имала врло савремене играчке, као например чигру која свира. Играли су

се и металним словима и право је чудо да још у римско време није откривена штамарија. Знано се и за огласне стубове, за громобране (исти на без земљовода) и за грађевинску инспекцију, која је постојала још у старој Атини. Вештачку вилу из средњег римског доба показују и данас у једном музеју у Италији, а нађено је много земљаних и металних лула. Римски дневни лист „Акта

НАСТАВИЋЕ СЕ

РОЛИГОН КОТЉА СЕ, ПЕЊЕ СЕ, ТУРЖЕ...

Историја ролитона почела је једног пролећног дана 1935 године у Беринговом Мореузу. Вилијам Алби, који је у то време заједно са својом женом Рут био учитељ у једном ескимском насељу, враћао се тога дана са десеторицом Еским из свог првог лова на туљане. Кад су стигли на обалу, Еским су најпре надували неколико вешто савишених туљанских кожа, тако да су добили меке, јастуцима сличне, вреће. А тада, употребивши те вреће као неку врсту точкова-ваљака, они су без по муке извукли на врх једног брега и то уз стрмину посуту шљунком и камењем, пет тона меса од туљана.

На ово необично превозно средство Алби је био готово сасвим заборавно. На њега га је, почетком рата у Кореји, потсетио његов пријатељ Алберт Велемејер, командант Шесте америчке армије из Сан Франциска. Наиме, рђави путеви у Кореји просто су уништавали теретна возила. „Сећаш ли се да си ми једном давно причао о неким кожним ваљцима којима се сл же Еским? — запитао је Велемејер учитеља Албија. — Зар се не би могло начинити нешто слично, неко возило које би ододевало израваним корејским путевима?“

Још исте вечери купио је Алби шест гума за фудбал и донео их у стан свој пријатеља. Надувао их је, али не сувише, а тада је окренуо наопако један тежак сто и поставио га на њих. Тегих у трезварији зачас је — помоћу књига, пепељара и комаћа угља — претворен у „брдовит терен“. Проба је успела: сто са својим точковима-ваљцима, прелазно је лако преко свих пре-

прека. Лако надуване гумене лопте само би се мало улегле кад би нагазиле на какав већи комад угља и мирно се даље котрљале.

Сутрадан, Вилијам Алби заставио се у своју собу, из које је изишао тек кад су нарти за модерну верзију ескимских кожних ваљака били готови. Кожу од туљана замени-

ла је најлонска меша импрегнирана гумом. Такав ваљак, назван флотон, шупаљ у ердини да би кроз њега могла да прође покретна осовина, замишљен је као замена за точкове. Тежина возила и терета у њему преноси се равномерно на флотон преко осам мањих ваљака уграђених на шасију возила. Ролитон — тако се зове читаво возило због тога што изгледа да се цело ваља — иако се још и данас налази тек у повоју, претставља, по мишљењу многих стручњака, највећи проналазак после точка. Јер, он може да иде преко снега, песка, леда, блата, баруштита, стеновитог терена и разбијеног стакла, и то без обзира на вре-

менске прилике. То је возило, како је рекао један од стручњака, за прави „крос-контри“. Додуше, ролитон се не може похвалити својом брзином: прелази преко 20 километара на час. Али, он је, како смо већ казали, још у повоју. Први ролитони били су упућени на Гренланд и њихово преимућство над осталим

возилима одмах се показало. Тамо где су се точкови других кола ломили, а сама се кола распадала, ролитон је лако прелазно преко неравних терена покривених снегом и ледом. Његове „вреће“ само би се угнуле кад би наишле на препреку и „ваљале“ се даље.

Они који су имали прилике да виде ролитон у покрету, готово су сви постављали и

сто питање: „Шта се догађа кад се најлонски ваљак пробуши? Зар не експлодира као балон?“ Чак и кад се пробуши, флотон не експлодира, јер је ваздушни притисак у њему мали и, ако отвор није сувише велик, може да прође читав дан пре но што сасвим спласне. А, поред тога, пукотина се да затвори обичним лепком којим се лепе аутомобилске гуме.

Ролитон има још једно преимућство над осталим возилима: њиме је немогуће прегазити човека. Заправо, оно ће прећи преко њега, али га неће озледити чак и кад је до максимума оптерећено. Једном се догодило да је сам Вилијам Алби, показујући своја кола неколицини пријатеља, без своје кривике, прегазно једног од њих. „Жртва“ је одмах устала са земље и обратила се осталима: „Пробајте и ви. Сасвим сам се пријатно осећао под точковима“. Узгред буди речено, ролитон који га је прегазно био је тежак заједно с теретом, преко две тоне.

Било би погрешно мислити да је ролитон искључиво војно возило. Пољопривредни стручњаци сматрају да ће он, нарочито у брдским крајевима где се трактори не могу употребити, веома брзо и успешно заменити запрежну стоку. Усто, не треба сметнути с ума да је шест седмина земљине површине без путева. А ролитону путеви нису потребни.

ВЕРОВАТИ ИЛИ НЕ...

КАМЕНИ ПОЛАРНИ ИСТРАЖИВАЧ

У Зеленом Заливу, на Њуфаундленду, налази се једна стена која необично потсећа на кукуљицом заштићену главу поларног истраживача.

НЕВЕРОВАТНО...

Хери Велс, из Гренд Репидса, у америчкој савезној држави Мичиген, оженио се 11 маја 1897 године. Отада па све до данас, значи пуних педесет и осам година, он се сваког једанаестог у месецу враћа с посла кући с поклоном за своју жену.

ПТИЦА РУГАЛИЦА

На великој липи на једном од прометнијих тргова у америчком граду Санта

Анти свуда је гнездо једна птица која је у сталној „завади“ са свима саобраћајцима. Јер, птица је током времена научила да имитира звјезде саобраћајца и сада, понављајући их, често ствара пометњу код возача.

УНАПРЕД ОДРЕБЕНО...

Поглавце племена Урунди, у Белгиском Конгу, добијају пре устоличања ново име. Избор ових имена није велик и будући поглавци има могућности да добије или име које преведено на наш језик значи „мир“, или пак име које значи „рат“. Од имена које он добије зависи и судбина племена којим влада. Јер, по прастарим обичајима, његова спољна политика мора да буде у складу с

његовим именом. Садашњи поглавци племена Урунди зове се Мутара, што значи „мир“.

Магелански пингвин

Близу крајњег Јужног Рта Јужне Америке сусрели су се Европљани први пут с пингвинима. Хроничар првог путовања око света забележио је — а то је било 1520 године — да ни свих пет Магеланових бродова не би могли да приме „чудне гуске“ које је он видео у Заливу Светог Марије.

Године 1594 искрцао се Ричард Хокис, познати енглески

морепловац, на острво Свету Магдалену у Магелановом Мореузу и извршио прави покољ пингвина, да би снабдео своје бродове храном. Он у свом дневнику потанко описује како је посада његових бродова прерадила и усолила месо пингвина, истичући да је оно било добро за јело и да је морнарица пуна два месеца замењивала говеђину.

Највећи архитрав из једног комада

Највећи архитрав (кровна греда од камена из једног комада која лежи на стубовима) налази се у критском граду Микени. Овај гиновски, дивно обрађени комад камена стар је преко 2.000 година. Дугачак је девет, широк пет, а дебело један метар. Стручњаци сматрају да је ово највећи камен који је обрађен и употребљен у архитектури, а можда и најлепши комад камена који је, неизломљен, извађен из каменолома.

Постојбина магеланских пингвина је Патагонија, висока, гола и ветровита равнина у коју реке усецају дубока корита. Пошто покољи слични ономе који је извршио Хокис нису били ретки, пингвини се не појављују више у маси, како их је видео хроничар Магелановог путовања. Ипак, има их још доста на обе обале — атлантској и пацифичкој — јужног дела Јужне Америке, на Фалкландским Острвима, као и на острвима око рта Хорна. Има их и на острвима Хуан Фернандес. За време нарочито хладних зима они беже на север и долазе чак до Рио де Жанеира.

Занимљиво је да пингвини не улазе у воду док сасвим не одрасту, за разлику од младунаца других водених птица. Разлог је можда тај што пингвини пливају више крилима него ногама, а кости крила отворене и мишићи ојачају тек кад птица одрасте. Женка пингвина ископа рупу у земљи и у њу снесе два јајета. Рупу ископа с лакоћом и у најтврђем тлу. У једном гнезду не налазе се само младунци једног пара пингвина, већ по неколико пингвинских породица заједнички подиже младе. Приликом храњења, одрасле птице не праве никакву разлику између својих и туђих младунаца.

Поред магеланског, постоје још три врсте пингвина, које су му блиски сродници. Једна од њих живи на јужном врху Африке, друга на перуанској обали, а трећа на острвима Галапагос.

ПОПА
СРЕЋА и НЕСРЕЋА

ДЕЛФИНИ ИСКАЧУ ИЗ ВОДЕ! КАЖУ ДА СУ ОНИ ЗА МОРНАРЕ ДЕТЕЛИНА С ЧЕТИРИ ЛИСТА!!

А ДЕТЕЛИНА С ЧЕТИРИ ЛИСТА ДОНОСИ СРЕЋУ... ЗНАЧИ ОВО ЈЕ МОЈ СРЕЋАН ДАН!!

ЕТО! ШТА САМ РЕК'О!! СТАРИ САНДУК ИЗ НЕКЕ ПОТОНУЛЕ ЛАЂЕ... ИЗВАДИЛА ГА ПЛИМА!!

БРАВА ЈЕ ЗАРБАЛА... МОРАМ ЈЕ РАЗБИТИ!!

ЗЛАТО! СРЕБРО! КО ЗНА ШТА СВЕ КРИЈЕ ОВАЈ САНДУК!!

ТАК ТРЕС

ПРАЗАН! НИШТА У ЊЕМУ! БАШ НИШТА!!

ПА, НИШТА! ПОКУШАЈУ ДА ТРАЖИМ БИСЕРНЕ ШКОЛЈКЕ!

ОВО ЈЕ ПОСЛЕДЊА ПОСЛЕДЊА ОД НЕКОЛИКО СТОТИНА КОЈЕ САМ РАЗБИО!

МОЖДА ЋУ БАШ У ЊОЈ НАћи БИСЕР!

КРЕК!

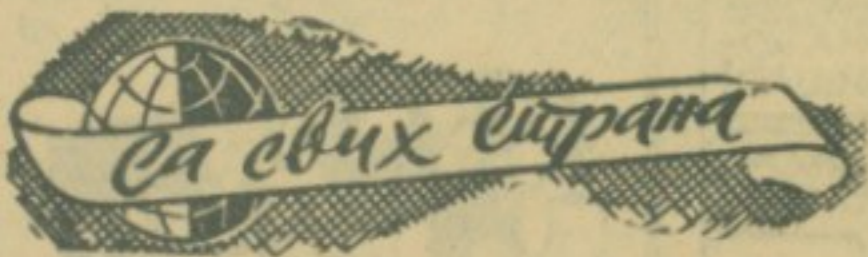
НЕМАМ СРЕЋЕ! - БАШ НИМАМО!

АЛИ, НИ НА ТОУ ЗНАЧИ, ОВО НЕМА СРЕЋА МЕ НЕ СМИСЛИО! ОВО ЈЕ ИПАК СРЕЋАН ДАН!

ПОНЕКАД ЛУДИ ЗАБОРАВЉАЈУ ДА ЈЕ СРЕЋА АКО ЈЕ НЕСРЕЋА ДАЛЕКО ОД НАС!

ХА! ХА! ДЕЛФИНИ ЈОШ ИСКАЧУ ИЗ ВОДЕ!

Сеп. 1954, King Features Syndicate, Inc. World rights reserved.

ОСТРВО ВАСКРСЕЊА ПОЧИЊЕ ДА ОТКРИВА СВОЈЕ ТАЈНЕ

Један немачки научник испитује тајне острва Васкрсења о којем се у научном свету много говори, и то од оне дана када је изишла из штампе књига познатог научника Тора Хајердала „Контики“.

КОРЊАЧЕ-БАЛЕРИНЕ

Две корњаче које знају да играју претстављају данас најомљивише извођаче немачке телевизије.

По цео дан би биле тихе и непокретне, изузев кад зачују музику. Кад је њихова еласница то приметила, одлучила је да их научи да играју.

ПРИРОДНА СКЛОНИШТА ЗА ПЛИН

Приликом бушења земље у Бајену, недалеко од Версаја, откривена су велика природна спремишта погодна за остављање велике количине плина који се добија из лоренских коксара.

ОСВЕТЉАВА СЕ ЗАГОНЕТКА ВЕНЕРЕ

Један амерички астроном недавно је објавио закључке који ће, изгледа, осветлити досадашњу загонетку у вези са планетом Венером.

„МУЗИКАФОН“

Ако је телефонски апарат, чији смо број окренули, заузет, тада ћемо кроз слушалицу чути нарочити звук који означава да са тог апарата неко разговара.

ДА ЛИ ЗНАТЕ?

ДЕЛО ЧЕТРНАЕСТО-ГОДИШЊЕГ ДЕЧАКА

Енглес Цек Вернер, издавач и композитор, пронашао је у једној великој Бетовеновој књизи забележака, која се налази у Британском музеју, једну још необјављену композицију Бетовена.

ИСПРАВНА СТАТИСТИКА

Један амерички лекар тврди да повећан број старијих особа у односу на остале поитиче углавном отуда што се сваке године рађа релативно мање деце.

НОВИ ЛЕК ПРОТИВ КИЈАВИЦЕ

У САД појавио се нов лек против кијавице. То је тизин, течност без боје и мириса, израђен на бази хидрохлора и тетрахидазолина.

ПРАЊЕ ВАЗДУХА

У доба кад ваздух у градовима сваком даном постаје све нездравији и кад савремена наука проналази све више наелектризованих честица прашине, у Француској је начињен „апарат за прање ваздуха“.

на минут, повлачи ваздух из одаје у једно „купатило“, које му одузима непријатан мирис, прашину и микробоје. Ако течности у „купатило“ додамо мало неког инсектицида, биће мало ослобођени комараца и мува, а ако додамо мало боровог уља, имаћемо утисак да смо у планини.

НАЈБОЉЕ МЕТЛЕ

Врес (вресак) је зимзелени шиб, ситних и узаних, наспрамно распоређених листића, малих модрикасто-ружичастих цветова спојених у цваст у облику грозда и са много семенки.

ПОТПУН ВАКУУМ

У данашњој техници без-ваздушни простор значи само то да је на једном месту количина ваздуха сведена на најмању меру, а не и да га уопште нема.

ЛЕКАРСКА ПИЈАВИЦА

Лекарска пијавица припада породици црва. Она живи у водама стајацима. Сплошна је и колутичаста тела, које на предњем и стражњем делу има једну пријањалку.

КАД ЈЕ БИЛА ВЕЛИКА СЕОБА НАРОДА

Велика сеоба народа је размештај германских и словенских племена који је поред осталих узрока изазван и доласком Хуна у Европу 375 године.

БАНДАЖ

Бандаж је завој; у боксу омот око зглобова шаке, којим се они штите од повреде, а у мачевању служи за заштиту осетљивих делова тела.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

Мали Јова од великих слова начинио лица

Варница на врховима прстију

Статички електрицитет омогућава чудне и забавне експерименте, па чак и да са врхе вашег прста искочи варница, уосталом сасвим безбедна.

потпуно сув, али добро водите рачуна да га сувите не приближите пламену. Најбоље је загревати га поред електричне грејалнице.

Свеће са сликама

Ево како можете да украсите свеће на оригиналан и забаван начин. Кад сте их успишали сликама по свом избору, моћи ћете се њима послужити као украсима за сто приликом каквог рођендана или неке друге кулне свечаности.

на свећу. Само се по себи разуме да ширина слике не сме бити већа од пречника свеће. Завијте хартију око свеће приубуљујући је доста чврсто, и то тако да штампана страна буде окренута свећи (слика 1).

тије и подигните је држећи је за њене две ивице. Ако тада неко приближи прст металном предмету, видећете како ће из њега да искочи плава, веома лепа варница.

Сад, кад је овог готово, прелиће брзо преко полевине хартије пламеном једне шибнице или комадом арђушег гвозђа (слика 2). Хартија ће се замастити и постати провидна; тада је одмотајте и видећете да је штампана слика остала отиснута на површини свеће. Отисак ће бити утолико чистији уколико је слика на хартији свежија, то јест ако употребите

... мекинтоши, огр- тачи за кишу, доби- ли су свој назив по имену шкотског фа- бриканта Мекинтоша, који их је први из- рађивао.

... од европских птица највеће јаје има ждрал, а најма- ње царих.

... болест дупце зове се у нашем на- роду вукоједина.

... почев од 2 ве- ка пре наше ере, грч- ки атлети били су професионалци.

... алфа, назив пр- вог слова грчке азбу- ке, долази од семит- ске речи „алеф“ што значи во, зато што је најстарији облик овог слова потсећао на главу вола.

... владар Кастили- је Алфонс забранио је законом, 1363 го- дине, свима племи- нима да једу лук.

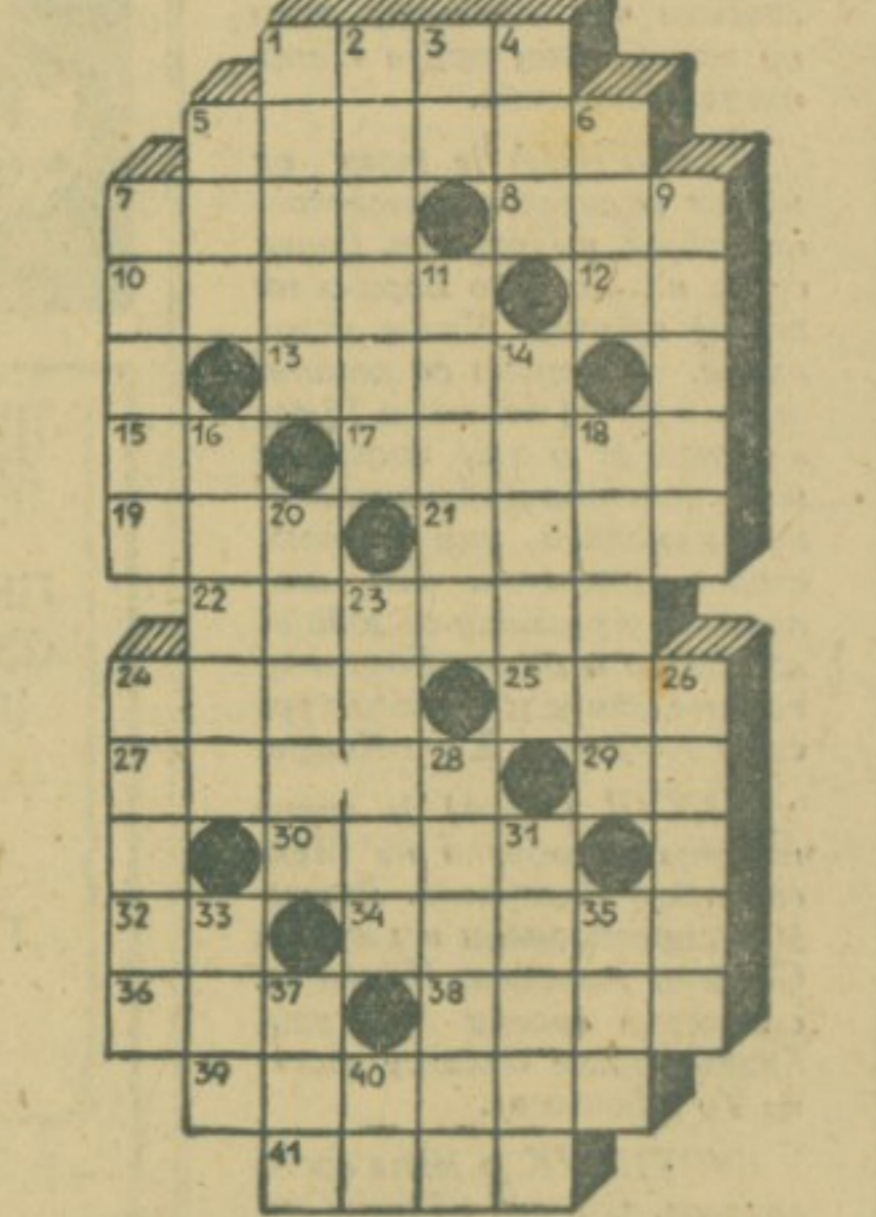
... шаховски тер- мин „мат“ персиска је реч и значи — мртв.

... област око Не- ретве некад се зва- ла Паганија. Тако је у једном свом спису назива грчки владар Константин VII.

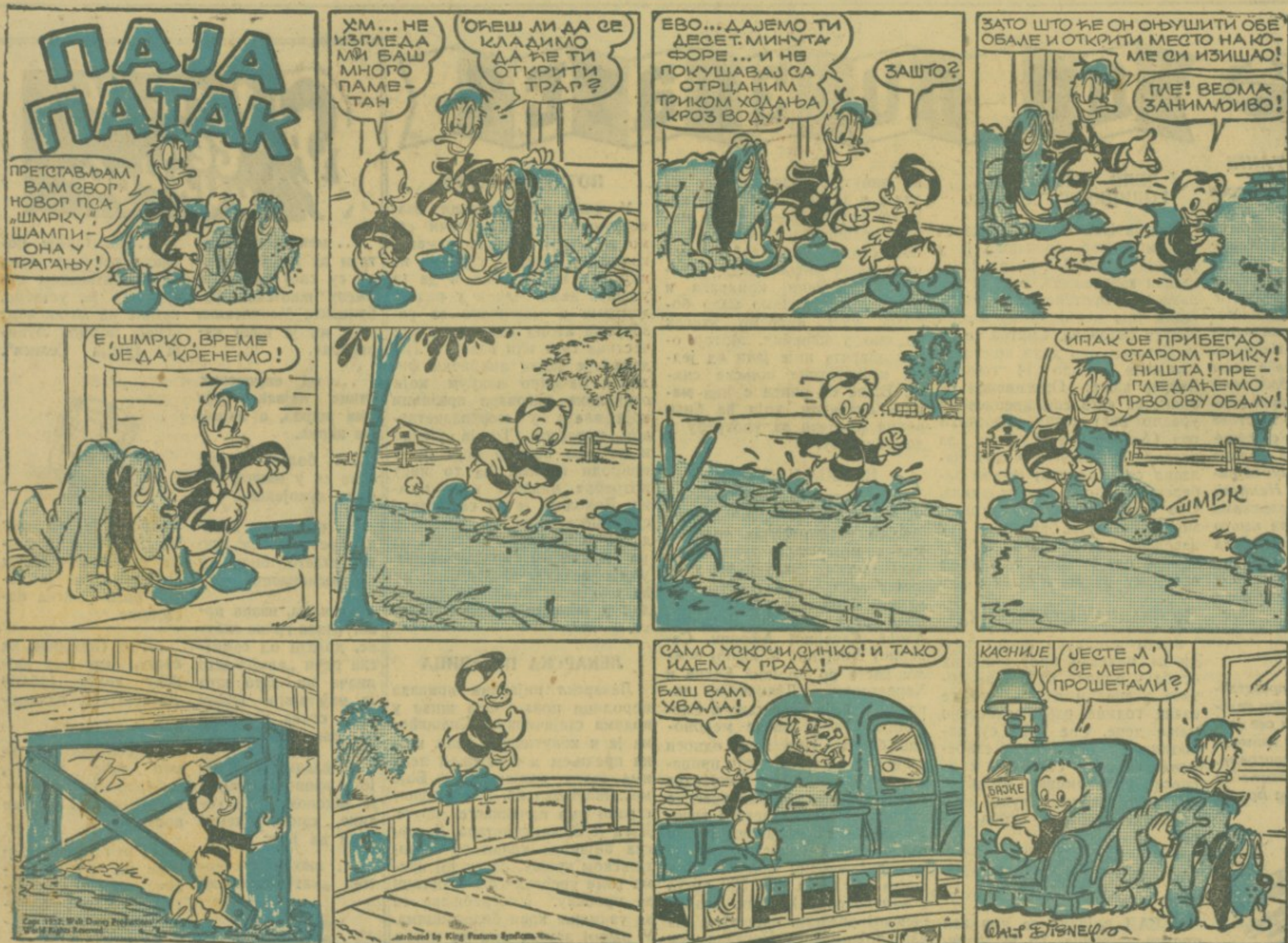

Водоравно: 1) презиме француског композито- ра из 19 века; 2) дрвена зграда; 7) место у Бачкој; 8) један инсект; 10) слово грчке азбуке; 12) коњ; 13) грал у Француској; 15) елиптична свеца; 17) Танталова књи (мит.); 19) мери; 21) острво на Ја- драву; 22) интерес на уложени новац; 24) драма М. Крлеже; 25) уметност (латин.); 27) мирис; 29) скраћеница за једну нашу административну је- диницу; 30) врста текстилне сировине; 32) првак; 34) звер из породице мачака; 36) поклон; 38) име личности из једног Гетеовог дела; 39) врста књи- жевног састава; 41) мера за тежину.

Усправно: 1) име грчког лекара из II века; 2) врста јаког ветра; 3) предлог; 4) орган чула вида; 5) доња катарка ромбонидог једра; 6) јудејски владар; 7) птица грабљивца; 8) планина у Афри- ци; 11) наше женско име; 14) једна посланица; 16) врста алкохолног пића; 18) презиме једног на- шег фудбалског репрезентативца; 20) руски ком- позитор из 19 века; 23) изумрла животиња слична слону; 24) полуострво крај Дубровника; 26) јед- ноћелични орган за разножавање код биљака криптограма; 28) безбојна течност добијена из катрана каменог угља; 31) народна скупштина код Атина; 33) припадник средњовековног гер- манског племена; 35) отац (слов.); 37) оружани сукоб народа; 40) показна заменица.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА Водоравно: 1) не; 3) кара; 5) моголе; 7) Мисисипи; 9) ала; 10) лов; 11) кк; 12) Иван Крстуљски; 14) ха; 15) Ангора; 18) оза; 19) салата; 21) су; 22) ор; 23) ва; 25) апс; 27) сир; 28) терапија; 31) Ребула; 32) мала; 33) да. Усправно: 1) наги; 2) Ерис; 3) коса; 4) Алил; 5) Милка; 6) епоха; 7) мак; 8) ива; 12) Иголо; 13) ко- зар; 16) нов; 17) рат; 19) супер; 20) арпа; 21) сат; 24) ара; 26) Срем; 27) сила; 29) Абад; 30) Пула.

НЕ ЖУРИ ОН БЕЗ РАЗЛОГА

Паја наврат-наос жури да стигне на време у канцеларију.

— Зашто толико журиш? Мислиш ли да се без тебе не може? — пребацује му Патак.
— Не, не мислим. Увидео сам поодавно да се може, али се бојим да то и други не примете.

ДОБРА ПРЕПОРУКА

— Ви желите да се запослите као ноћни чувар? — пита управник једног слагалишта Перу Ждеру. — А каквим квалификацијама располажете?
— Имам лак сан као зец, — одговори спремно Пера.

И ТО ИМА ДОБРУ СТРАНУ

Патак: Не гледај, молим те, ту фотографију. На њој изгледам десет година старија.
Паја: Утолико боље. Кроз десет година нећеш морати опет да се сликаш.

ЗНА ПАТУ

Мики: Оно Паја говори телефоном с Патом.
Хорације: Откуд знаш кад досад ни речи није проговорио?
Мики: Баш по томе.

КОЈИ ЈЕ ОДГОВОР ШАХАНА

АНТОНИНА је:

плес пристаниште
врста цвета
чувена Римљанка

БОХОРИНА је:

биљка
рудник
део сељачке куће
планина

НАХУЕ су:

тројске рибе
стара обућа
име једног племена
арчке шумске богиње

БУРУНДУК је:

животиња
старо јело
један део турске вароши
орган

ОДГОВОР

АНТОНИНА је лука у Бразилији која је удаљена 20 километара од главне луке бразилијанске државе Парана. У њој живи 22.000 становника. Пловни канал до Антонине у заливу Паранагуа дубок је од 5 до 9 метара. На два гата укрцава се у главном чај. Антонина лежи на железничкој прузи Паранагуа—Куритиба.

БОХОРИНА је један од мањих рудника средњоевропске Србије, у Подрињу. Данас се ту налази село Борина на десној притоци Дрине истог имена. Бохорина се помиње често у првој половини 15 века када је у њој постојала мања колонија Дубровчана. У њеној околини има трагова старог рударства. По свој прилици у руднику се добијало сребро и олово. Бохорину помиње још и у 17 веку турски путписац Хаџи-Калфа.

НАХУЕ (Науе) је група племена прабитно на Мексиканској Висоравни. Доцније су се распространили и даље по Средњој Америци. Имали су сразмерно високу културу. Главно племе били су Астеци (у Мексику).

БУРУНДУК је једна врста глодара. Он има образне кесе. Крзно му је на цени, а живи у источној Европи и Северној Азији.

Џи, Сидоловине МАЛОГА ЏОНИЈА И КИНЕЗА ШАНГ-ЛИНА

НАСТАВИКЕ СЕ